

Nr 11.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående överlåtelse av viss mark till staden Nyköping m. m.; given Stockholms slott den 13 januari 1923.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Sven Linders.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 januari 1923.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, LINDERS, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Linders anför:

I skrivelse den 26 mars 1845 hava rikets då församlade ständer hos Kungl. Maj:t anmält, bland annat, följande.

Rikets ständer hade inhämtat, att genom flera kungl. resolutioner och riksdagsbeslut Nyköpings stad fått sig tillerkänd rättighet till erhållande av vederlag för en dess, i följd av bortmistad fast egendom uppkommen kronofordran, vars belopp dämera icke kunde med bestämdhet uppgivas. Dyligt vederlag hade staden alltsedan 1642 tidtals åtnjutit, ehuru detsamma under särskilda tider till be-

skaffenhets och värde omväxlat. Från och med midfastan 1772 hade vederlaget utgjorts, bland annat, av den trettioåriga arrenderätten till den vid staden, i S:t Nikolai socken av Södermanlands län belägna Lilla eller Tyska Kungsladugården. Vid berörda arrendetids utgång hade kungsladugården emellertid blivit på grund av en den 17 maj 1796 utfärdad kungl. försäkran åt enskild person utarrenderad på femtio år med undantag allenast av en beteshage och en del av den s. k. hemängen, vilka lägenheter fortfarande fått av staden avgiftsfritt begagnas. Vid sådant förhållande ansågo ständerna billigheten fordra, att efter då löpande arrendeperiods utgång Nyköpings stad förunnades rättighet att på lindrigare villkor ånyo komma i besittning av berörda arrende. Då emellertid, i anseende till ovissheten om den ifrågakvarande kronofordrans belopp, icke kunde bestämmas vad vederlag eller ersättning därför borde staden tillgodokomma och således ej heller de villkor, varunder upplåtelse av omförmälda arrende kunde äga rum, samt en dylik upplåtelse utan föregången arrendeauktion dessutom stode i strid med de rörande förvaltningen av kronans fasta egendom gällande föreskrifter, medgävo ständerna för sin del, att Lilla eller Tyska Kungsladugården — med undantag av den dithörande s. k. stadshagen och den åt Nyköpings stad upplåtna del av hemängen, vilka två sistnämnda lägenheter borde på sätt för det dåvarande ägde rum utan avgift tills vidare få av staden begagnas, — finge vid den tid och i den ordning, som enligt de rörande kungs- och kungsladugårdars utarrendering i allmänhet gällande författningar funnes stadgat, på arrende å offentlig auktion utbjudas. Därvid borde kammarkollegium bestämma jämte det vanliga minsta beloppet jämväl en maximisumma såsom den högsta, vartill arrendet finge uppgå, och skulle Nyköpings stad äga optionsrätt till övertagande av arrendet av kungsladugården emot förbindelse, bland annat, att erlægga det vid auktionen erbjudna högsta årliga arrendebelopp.

Efter anbefalld utredning i ärendet, anförde kammarkollegium i utlåtande den 23 april 1850, bland annat, följande.

Kollegium hade av ett 1422 av Gördika Ingvaldsdotter utfärdat köpebrev, en häradshövding- och en lagmansdom av 1445 samt konung Karl Knutssons konfirmation av 1449 inhämtat, att Nyköpings stad förvärvat två öresland jord i Släbro by i S:t Nikolai socken, vilken jord emellertid sedermera frångått staden och tillfallit kronan. Huruvida denna omständighet vore tillräcklig att grundlägga en stadens fordran hos kronan vore emellertid lika outrett, som, även om detta skulle antagas, beloppet därav. — — — Dessutom inhämtades av hos kollegium förvarade handlingar, att efter förlusten av jorden i Släbro staden Nyköping blivit av kronan, medelst donationer i jord, ganska mycket gynnad, varför kollegium vid sådant förhållande och då Nyköpings stad således kunde anses hava långt förut erhållit full gottgörelse för sin uppgivna men ej bestyrkta kronofordran, icke kunde instämman med rikets ständer däri, att billigheten skulle fordra stadens återförsättande i företrädesrättigheten till arrendet av Lilla eller Tyska Kungsladugården — därav staden i närmare 50 år ej varit i besittning — till förfång för dåvarande arrendatorns i kungörelsen den 17 juli 1847 grundade rätt. Kollegium ansågo därför, att, i händelse Nyköpings stad ännu trodde sig hava något att fordra av kronan, staden ägde lika med varje annan fordringsägare hos staten att i laga ordning göra sina anspråk gällande.

Kungl. Maj:t fann genom beslut den 21 september 1850, med bifall till vad rikets ständer därom beslutat, gott, bland annat, förklara, att Nyköpings stad jämväl efter den redan bestämda besittningstidens utgång finge utan avgift *tillsvidare bibehållas* vid begagnandet av mera-nämnda Lilla eller Tyska Kungsladugården tillhörande *två beteshagar*, varemot Kungl. Maj:t med avseende å vad kollegium anfört och upplyst icke fann skäl bifalla ständernas för deras del fattade beslut rörande optionsrätt för staden vid förnyad utarrendering av kungsladugården.

Sedermera har Kungl. Maj:t genom särskilda brev den 16 april 1880 och den 9 mars 1900, med avseende å då för varje gång förestående utarrendering av ifrågavarande kungsladugård, medgivit, att staden skulle äga under respektive nya arrendeperioder bibehålla lägenheterna på samma villkor, varunder staden dittills innehaft dem.

I skrivelse den 24 september 1920 anhöll domänstyrelsen hos Kungl. Maj:t om föreskrift, huru ovan omförmälda två beteshagar skulle disponeras vid arrendeperiodens slut den 14 mars 1922.

Under utredningen av detta ärende anhöllo stadsfullmäktige i Nyköping, att Kungl. Maj:t måtte förordna, att ifrågakomna beteshagar fortfarande skulle från arrendet av Tyska eller Lilla Kungsladugården undantagas och jämväl under nästkommande arrendeperiod upplåtas till staden på samma villkor som förut. Med anledning av förslag från vederbörande domänintendent förklarade därjämte stadsfullmäktige, att staden vore villig avstå från sin rätt till berörda beteshagar med å dem uppförda, staden tillhöriga åbyggnader, mot det att staden finge på sig med full äganderätt överlåtet ett markområde av cirka 19 tunnland, hörande under Stora Kungsladugården i nämnda socken och län och beläget öster om Oxelösundsbanans station.

Den 27 maj 1921 förordnade Kungl. Maj:t, att ifrågavarande beteshagar fortfarande skulle från arrendet av Tyska eller Lilla Kungsladugården undantagas samt under den arrendeperiod, som började den 14 mars 1922, upplåtas till staden på enahanda villkor som dittills, samt förklarade sig framdeles vilja, efter därom av staden gjord, av närmare utredning åtföljd framställning, taga det ifrågasatta bytet under omprövning.

Drätselkammaren i Nyköping har nu i en den 16 november 1921 dagtecknad, av magistraten med tillstyrkande utlåtande överlämnad skrivelse anhållit, att staden måtte, mot avstående av dels dispositionsrätten till ifrågavarande båda beteshagar om 56 tunnland 25.1 kappland dels ock äganderätten till stadens därå uppförda byggnader, erhålla ägande-

rätten till omförmälda, under Stora Kungsladugården hörande markområde vid Oxelösundsbanans station.

Av handlingarna i ärendet, däribland kopior dels av en utav förste lantmätaren Axel W. Lodén 1899 upprättad, av distriktslantmätaren Karl Thanner 1921 kompletterad karta över inägorna till Stora Kungsladugården jämte av Thanner upprättad beskrivning, dels ock av en utav nämnde Lodén 1898 upprättad karta över ägorna till Tyska eller Lilla Kungsladugården, inhämtas bland annat följande.

Det område utav Stora Kungsladugården, som staden Nyköping önskar förvärva, utgör en tresidig ägofigur samt gränsar i väster till Oxelösundsbanans station, i öster till den staden tillhöriga lägenheten Spelhamnen och i Söder till Arnöån. Området betecknas å den av Thanner kompletterade kartan med ägofigurer nr 156—171 samt omfattar en areal av 9.568 hektar, därav 4.616 hektar åker, 4.315 hektar äng och 0.637 hektar impediment.

De två beteshagar under Tyska eller Lilla Kungsladugården, vilka disponeras av staden Nyköping, begränsas, enligt vad Lodéns förberörda karta utvisar, av ägofigurer nr 178, 179, 202 a, 193 och 199 samt i norr av en vattengrav. Hagarna omfatta en areal av tillhopa 56 tunnland 25.1 kappland. Å hagarna äro uppförda åbyggnader, vilka ägas av staden. Deras brandförsäkringsvärde är 8,800 kronor och taxeringsvärde 24,000 kronor.

Domänintendenten har tillstyrkt bifall till framställningen samt anför, bland annat, följande.

Den mark vid Oxelösundsbanans station, som staden önskade förvärva, vore fullkomligt avskild från kungsladugårdens övriga ägor och avlägset belägen från dess bebyggda delar samt ganska svårbrukad och svårtillgänglig. Den låge i utkanten av staden och hade ett så lågt läge, att den näppeligen kunde bebyggas utan egentligen blott lämpade sig för upplagsplats. Ängsmarken vore så sank, att den delvis stode under vatten vid Arnöåns översvämningar eller vid högt vattenstånd i havet. I stadens hand kunde den göras användbar och få ökat värde därigenom, att det vid muddringsarbeten i Nyköpingsviken upphämtade muddret kunde spolas över ängsmarken. Särskilt med hänsyn till markens från kungsladugården avskilda läge hade uppskattningsmännen ej kunnat åsätta densamma högre arrendevärde än 250 kronor.

I fråga om beteshagarna å Tyska eller Lilla Kungsladugården vore de helt och hållet uppodlade och genom stadens försorg bebyggda med tillräckliga hus, tillhöriga staden. Beteshagarnas årliga arrendevärde vore cirka 1,000 kronor. Markens läge vore här högre. Området skulle mycket väl kunna användas för förläggning av några byggnader för statens behov såsom sjukhus, uppfostringsanstalt eller dylikt. Beteshagarna utgjorde en insprängd del i Tyska eller Lilla Kungsladugårdens övriga ägor och voro på tre sidor omgivna av kungsladugårdens åkerjord med dess gärdesväg löpande tvärs genom fälten.

Länsstyrelsen har tillstyrkt bifall till framställningen.

Domänstyrelsen har i utlåtande den 25 november 1921 meddelat följande.

Lilla eller Tyska kungsladugården hade genom domänstyrelsens kontrakt den 25 november 1921 upplåtits på arrende under tiden 14 mars 1922—14 mars 1929, och hade jämlikt Kungl. Maj:ts förenämnda brev den 27 maj 1921 staden på samma tid fått sin dispositionsrätt till beteshagarna förlängd.

I anledning av förnyad utarrendering från den 14 mars 1923 av Stora kungsladugården hade uppskattningsförrättning hållits den 26 maj 1920, därvid det område vid Oxelösundsbanans station, som staden önskade förvärva, saluvärderats till 28,464 kronor. Därest området fortfarande skulle brukas till kungsladugården, hade uppskattningsmännen ej kunnat uppskatta det årliga arrendevärdet högre än till 250 kronor. Beträffande de båda beteshagarna under Tyska eller Lilla kungsladugården hade uppskattningsmännen saluvärderat dem till 28,392 kronor. Uppskattningsmännen hade tillstyrkt bytet utan mellanavgift.

För egen del har jämväl domänstyrelsen biträtt föreliggande förslag till markbyte. För så vitt icke staden kunde genom redan tillgodonjuten dispositionsrätt anses helt eller delvis gottgjord för sin fordran å kronan, vilket styrelsen icke ansåge sig kunna bedöma, borde någon mellanavgift icke av staden utkrävas.

Kammarkollegium har i utlåtande den 2 januari 1922 yttrat följande.

Såsom av handlingarna framginge hade Nyköpings stad för en till beloppet, i viss mån även till grunden oviss kronofordran alltsedan 1642 av kronan bekommit under tidernas lopp till beskaffenhet och värde växlande vederlag, från omkring 1800 bestående av avgiftsfri nytjtjanderätt till de två beteshagar, varom i detta ärende vore fråga. Huruvida kronans omförmälda förmenta skuld till staden numera kunde anses helt eller delvis amorterad genom det vederlag, staden hittills bekommit, eller om sagda vederlag kunde betraktas allenast som en ränteavbetalning på det ursprungliga fordringsbeloppet, läte sig av lätt insedda skäl icke fastställas. Det ville emellertid synas kollegium, som om de ovan omförmälda successiva kungl. besluten, varigenom nytjtjanderätten till ifrågavarande jordområden oavbrutet under cirka 120 år avgiftsfritt inrymts åt Nyköpings stad, finge med fog anses innefatta ett erkännande från kronans sida av stadens påstådda gamla fordran såsom alltjämt kvarstående till oförminskat belopp. Ett stadens anspråk att nämnda, åt densamma inrymda nytjtjanderätt finge i värde anses nära sammanfalla med en äganderätt till jorden ifråga syntes följaktligen icke kunna anses ogrundad. Därest det ifrågasatta utbytet eljest prövades ändamålsenligt samt den verkställda värderingen kunde anses tillfredsställande, ansåge sig kollegium icke hava tillräcklig anledning avstyrka, att sagda byte ägde rum utan någon särskild mellanavgift.

Med hänsyn till vad kammarkollegium anfört om stadens rätt till beteshagarna å Tyska eller Lilla Kungsladugården, anser jag mig böra tillstyrka avtalet, helst av utredningen framgår, att det område, staden önskar förvärva, i kronans hand är av mindre värde.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att mellan kronan, å ena sidan, och staden Nyköping, å andra sidan, må träffas det avtal, att kronan till staden med äganderätt, fritt från gravationer, överlåter det vid Oxelösundsbanans station vid staden belägna, med ägofigurerna nr 156—171 å omförmälda karta betecknade område om 9.568 hektar av kronoegendomen Stora Kungsladugården i S:t Nikolai socken av Södermanlands län mot det att staden, som själv skall vidkännas kostnader för områdets avskiljande och för lagfart å fånget, *ej mindre* avstår såväl från varje anspråk å förberörda två, till Tyska eller Lilla Kungsladugården, om 4 mantal, i nämnda socken och län hörande beteshagar om tillhopa 56 tunnland 25.1 kappland som ock från annat vederlag för sin förmenta fordran hos kronan, *än även* till kronan överlåter äganderätten till å hagarna uppförda, staden tillhöriga byggnader.

Till vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter förena sig, behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Rune Thygesen.